

ՉԹՈՒԼԱՅՈՂ ԵՌԱՆԴՈՎ

Լրացավ արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր, Մաշտոցի անվան Մարենադարանի արվեստի բաժնի վարիչ Հրավարդ Հակոբյանի ծննդյան 75-ամյակը:

Այս 75 տարիներից շուրջ հինգ տասնյակը կապված են հայ արվեստի և հայագիտության հետ: 1949 թ. ավարտելով Հոկտեմբերյան՝ քաղաքի (այժմ՝ Արմավիր) թիվ. 1 միջնակարգ

դպրոցը, 1949-1952 թթ. սովորել է Փանոս Թերլեմեզյանի անվան գեղարվեստական ուսումնարանի քանդակագործության բաժնում, այնուհետև 1953-1958 թթ.՝ Երևանի Պետական համալսարանի Պատմության ֆակուլտետում: Շնորհիվ ուսումնառության այս երկու միմյանց հաջորդող շրջանների, ինչպես գրում է արվեստագիտության դոկտոր Վիգեն Ղազարյանը, «նա ձեռք է բերել արվեստագետի համար կարևոր երկու հմտություն՝ նկարչի աչք և աղբյուրագետի պրպտող միտք»:



1959 թվականից առ այսօր Հրավարդ Հակոբյանը աշխատում է Մաշտոցի անվան Մարենադարանում՝ 1986 թվականից ղեկավարելով Մարենադարանի միջնադարյան արվեստի բաժինը:

1968 թ. պաշտպանել է թեկնածուական ատենախոսություն՝ «Վասպուրականի մանրանկարչական դպրոցի սկզբնավորումը և Աղթամարի XIV-XV դդ. նկարիչները» թեմայով, ստանալով արվեստագիտության թեկնածուի աստիճան:

1985 թ. պաշտպանել է դոկտորական ատենախոսություն՝ «Վասպուրականի մանրանկարչությունը (XII-XV դդ.)» թեմայով, և ստացել արվեստագիտության դոկտորի գիտական աստիճան:

1989 թ. համալսարանի կարգով հրավիրվում է նաև Խաչատուր Աբովյանի անվան Պետական մանկավարժական համալսարան, նախ որպես ամբիոնի վարիչ, ապա 2000 թվականից՝ ամբիոնի պրոֆեսոր:

Անցնող այդ տասնամյակները Հ. Հակոբյանի կյանքում նշանավորվել են գիտա-մանկավարժական և հասարակական հարուստ և արդյունաշատ գործունեությամբ: Նա հեղինակ է շուրջ երկու տասնյակ աշխատությունների: Գիտնականի պրպտումների շրջանակում առանձնակի տեղ է գրավում Վասպուրականի արվեստը, որին է նվիրված նրա երկհատոր «Վասպուրականի մանրանկարչությունը» (հր. Ա, Երևան, 1976 թ., հր. Բ, 1982 թ.) գործը, ինչպես նաև «Նայկական մանրանկարչություն» շարքի Վասպուրականին նվիրված մե-

ծաղիր այլումը (Երևան, 1978 թ.), որը 1989 թ. հրապարակվեց նաև ռուսերեն: Անհրաժեշտ է նշել, որ Ն. Հակոբյանի համահեղինակացությամբ են լույս տեսել նաև «Հայկական մանրանկարչություն» (Լենինգրադ, 1984 թ.) անգլերեն և «Հայկական մանրանկարչություն» (Երևան, 1987 թ.) ռուսերեն այլումները:

Վասպուրականի մանրանկարչությանը նվիրված իր ուսումնասիրությամբ Ն. Հակոբյանը վեր հանեց Հայոց պատմական այս մեծ նահանգի փարբեր գավառներում գրվող վանական գրչօջախների մանրանկարչական արվեստի մեջ եղած ընդհանրություններն ու փարբերությունները:

Գիտական հետազոտությունները ազգային հիմնախնդիրների պաշտպանությանը ծառայեցնելու բնորոշ օրինակ է գիտնականի «Արցախ-Ուփիքի մանրանկարչությունը» (Երևան, 1989 թ.) ուսումնասիրությունը, որին 1991 թ. հաջորդեց «Արցախի միջնադարյան արվեստը» գործը:

Ընդլայնելով Արցախի արվեստի ուսումնասիրության շրջանակը և գիտության միջոցով Արցախի դատին իր մասնակցությունը բերելու նպատակադրմամբ 1993 թ. նա Բեռլինում Գերմանիայի Ավետարանական Եկեղեցու նախագահ Մանֆրեդ Ռիխտերի աջակցությամբ հրապարակում է «Լեռնային Ղարաբաղի (Արցախ) պայքարը, պատմությունը, մշակույթը, արվեստը» հիմնարար հատորը՝ աշխարակցությամբ եվրոպացի հայագետ հեղինակավոր գիտնականների: Այս գրքում համակողմանիորեն ներկայացված է ոչ միայն Արցախի արվեստը, այլև արցախյան հիմնախնդիրը:

Այս գործի համար 1996 թ. Ն. Հակոբյանը արժանանում է ԼՂՀ-ի Եղիշեի անվան մրցանակին:

Առանձին մի խումբ են կազմում արվեստի պատմությանը և փեսությանը նվիրված հոբեյարի այն գործերը, որոնք գրված են արվեստագիտության դասավանդման և ուսուցման մեթոդիկայի տեսանկյունից:

Այս շարքի առաջին աշխատանքն էր «Կերպարվեստը հայոց կրթականներում» (Երևան, 1996 թ.) ուսումնասիրությունը, որը եկավ լրացնելու հայ կերպարվեստի ուսուցման պատմության, դրվածքի ու մեթոդական եղանակների մասին մեզանում եղած բացը:

Ուսումնական նույն թելադրանքով են գրված նաև «Ձեռագիր մատյանների պատկերագրման արվեստը Վասպուրականում» (Երևան, 1997 թ.), «Հայ արվեստի աշխարհում» (Երևան, 1998 թ.), «Համաշխառային և հայ արվեստի պատմության ուղեցույց» (1-ին հրապարակությունը՝ Երևան, 1999 թ., երկրորդը՝ 2005 թ.), «Հայ արվեստի պատմությունը հին ժամանակներից մինչև մեր օրերը» (համահեղինակներ՝ Ա. Աղասյան, Վ. Ղազարյան, Մ. Հասրաթյան):

Գիտական հետազոտությունների հաջորդ ուղղությունը, որով զբաղվում է Ն. Հակոբյանը, հայ գաղթալայրերի արվեստն է: Բազմաթիվ ուսումնասիրություններ են գրվել Իրալիայի հայ համայնքի մասին: Իրալահայ համայնքի պատմությունը նա դիտարկում է Իրալիայում հայ արվեստի արտահայտման տեսանկյունից «Հայերը և Իրալիան» գրքում, որը ունեցել է երկու հրապարակություն (Երևան, 1999 թ. և 2005 թ.):

Շուրջով լույս կտեսնի նաև «Նոր Զուղայի հայ խոջաների ապարանքների որմնանկարները» ծավալուն ուսումնասիրությունը, ուր Նոր Զուղայի որմնանկարչական արվեստը դի-

փարկվում է նոր շրջանի արևմտաեվրոպական ու արևելյան ավանդական զարդարվեստի հետ փարված զուգահեռներում:

Գիտական հետաքրքրությունների այս լայն շրջանակը զուգակցելով մանկավարժական և հասարակական գործունեության ու քաղաքացիական բարձր նկարագրի հետ, Ն. Հակոբյանը վարում է նաև մի շարք գիտահասարակական պաշտոններ և պարտավորություններ: Նա արտասահմանյան երկրների հետ մշակութային համագործակցության հայկական հասարակական կազմակերպության «Հայաստան-Իրախա» ընկերության փոխնախագահն է, մի քանի գիտական հաստատությունների և գիտական խորհուրդների ու գիտական կոչումներ շնորհող հանձնաժողովների անդամ: Իր ղեկավարությամբ բազմաթիվ երիտասարդ արվեստագետներ, պաշտպանելով իրենց թեկնածուական ատենախոսությունները, իրենց անձնագիրն են ստացել գիտության աշխարհում:

Ի գնահատություն գիտահասարակական այս գործունեության, Հրավարդ Հակոբյանը 2003 թ. արժանացել է Հայաստանի Հանրապետության նախագահի շնորհակալագրին, իսկ օրենս՝ ՀՀ Գիտությունների Ազգային Ակադեմիայի Պարվո Գրին:

Երջանկափշարակ Վազգեն Առաքինի գահակալության փարիներից նա սերտորեն կապված է Մայր Աթոռի հետ՝ դեռևս 1970-ական թվականներից «Էջմիածին» ամսագրում փրագրելով մեկ տասնյակից ավելի հոդվածներ:

Վերջերս լույս տեսավ նրա «Հայոց Տերունական սրբապարկերները» հիմնարար աշխատությունը: Մեր Եկեղեցին պարկերապաշտության և պարկերամարտության նշանավոր վեճերի շրջանում միջանկյալ դիրք է գրավել, որը հայրնի է «պարկերահարգություն» անվամբ, ըստ որի պաշտվել է ոչ թե ինքնին պարկերը (իկոնան), այլ նրա պարունակած հոգևոր խորհուրդը: Ահա այս պարճառով Հայոց Եկեղեցին դասական իմաստով սրբապարկերներ չունի: Ն. Հակոբյանը սակայն մարենագրական աղբյուրների նրբին քննությամբ ցույց է տալիս, թե սրբապարկերը որպես հոգևոր ծիսա-պաշտամունքային երևույթ, ինչ արտահայտություններ է ունեցել Հայոց Եկեղեցում այս շրջագծում քննելով նաև թե՛ փարքեր սրբանկարներ և թե՛ ժողովրդային պաշտամունքի առարկա դարձած ձեռագիր Ավետարանների Տերունական պարկերները և մերադյա կազմերը:

Այսօր ևս Ն. Հակոբյանը աշխատում է նույն եռանդով՝ մեկը մյուսի երկից ամբողջացնելով իր նոր ուսումնասիրությունները: 75-ամյակի օրերին լույս տեսավ նրա «Կենսամարենագիտությունը», ուր ներկայացված է գիտնականի կյանքի անցած ճանապարհը, ինչպես նաև փապգիր աշխատությունները և դրանց առիթով լույս տեսած գրախոսականները: Ինչպես ինքը ասաց կարակելով, թե այս Կենսամարենագիտությունը եթե լույս տեսներ մի երկու ամիս ուշ, ապա ևս երկու գիրք կնշվեր փապգիր աշխատանքների ցանկում: Մաղթենք, որ անցնող ամիսներն ու փարիները այսուհետև ևս նորանոր գործերով հավելեն նրա աշխատությունների այս ցանկը, և Հրավարդ Հակոբյանը, շարունակելով նույն նվիրումով աշխատել, ոչ միայն իր հարուստ գիտա-ստեղծագործական փորձը փոխանցի իր կրտսեր գործընկերներին, այլև նրանց համար շարունակի մնալ գիտնականի և հասարակական մարտագործություններով ապրող մարավորականի կենդանի օրինակ: